

L'inconscient de Freud, ara

Antoni Caralps

Acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya; Membre de la Societat Catalana de Biologia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

Introducció personal (imaginada) en el temps de Freud i Jung

Sigmund Freud va descriure l'inconscient el 1912 com aquella part fosca fora de l'*ànima*, que no s'expressa en la consciència.

Ell i Carl Gustav Jung (que es va afegir a la primera descripció de Freud) van exposar el contingut d'aquest indret que més endavant explicaré.

En aquesta "Introducció" manifesto la meua crítica a aquest concepte. No fa falta crear aquesta entelèquia i discutir-ne, d'una manera complexa i difícil d'entendre, el significat i el contingut. Tot s'entén millor si s'estableix que l'inconscient, simplement, no existeix. En posaré uns quants exemples. Recordo que, quan era un infant de dos anys, tallava branquetes d'un xiprer. Això va succeir fa vuitanta anys i, quan vull, ho recordo. Nogensmenys, hi ha molts esdeveniments al voltant d'aquest fet que no recordo i, tal vegada, mai no he recordat. El primer record que he esmentat és evident que no és a l'inconscient. Però també és evident que els altres esdeveniments tampoc no hi són, simplement no hi han estat mai "gravats" o bé n'han estat esborrats. Hi ha casos intermedis, és clar. Però, aquests és evident que tampoc no són a l'inconscient sinó que són al conscient però "gravats" d'una manera feble o d'una manera "latent" (opaca).

En resum, les coses que recordem són al conscient. I d'altres també hi són, però d'una manera feble o latent. I, encara, moltes altres que hi eren, ja no hi són. I no cal escalfar-se el cap amb interpretacions tortuoses encara que sembla que, els records que aparentment no hi són, amb determinades maniobres psiquiàtriques es poden arribar a descobrir. Però no és que no hi fossin, al conscient; al contrari, hi eren.

Un altre fet singular que té relació amb això que dic són les malalties que afecten els indrets dels records fins a anul·lar-los completament. Un exemple paradigmàtic són algunes malalties mentals, en les quals no és que els records conscients s'hagin submergit en un suposat incons-

cient o que s'hagin esborrat totalment o parcial; és que la malaltia els ha anorreat.

Història

Freud s'havia adonat del següent: «Una representació present en el conscient, de cop i volta desapareix i reapareix després del record, no des d'una nova percepció sensorial. La representació ha estat present en l'interval, encara que d'una manera latent. Tanmateix, no podem precisar amb certesa de quina manera estava en la *vida anímica*, i latent en la consciència».

Precedents

Els precedents més importants de la idea de Freud són els que provenen dels autors següents:

– Ewald Hering (1835-1902) —que va oferir a un jove Sigmund Freud treballar al seu costat—, el qual l'any 1870 va impartir una conferència sobre "La memòria com a funció universal de la matèria orgànica", concepte d'una importància cabdal que s'ajusta a la realitat i que exclou la concepció freudiana de l'*ànima*.

– Samuel Butler (1835-1902), a *Unconscious memory* (Memòria inconscient), publicat l'any 1880.

– Israel Levine (1891-1966), a *The unconscious* (L'inconscient), editat l'any 1923, que fou traduït a l'alemany el 1926 per Freud i la seva filla Anna.

Per la seva banda, Sigmund Freud escriví, l'any 1912, *Einige Bemerkungen über den Begriff des Unbewussten in der Psychoanalyse* (Nota sobre el concepte de l'inconscient en la psicoanàlisi).

Comentaris de Freud sobre l'inconscient

En la justificació del concepte d'*inconscient* es mixturen quatre aspectes fonamentals:

1) Idees d'origen desconegut i pensaments, el tràmit dels quals se'ns amaga.

2) És una presumpció insostenible que tot el que succeeix dins l'*ànima* s'hagi de fer present en la consciència.

3) En la pràctica psicoanalítica, habitualment parlem d'amor, d'odi, de pensaments, de l'estranya associació del conscient i l'inconscient, de culpa o d'una paradoxal angoixa inconscient.

4) La major part de la vida psíquica es troba fora de la consciència.

Correspondència: Dr. Antoni Caralps
C/ del Doctor Ferreras i Valentí, 29-31
08034 Barcelona
Tel. 649 437 800
Adreça electrònica: sara_caralps@hotmail.com

Controvèrsies entre Freud i Jung

Freud i Jung no estaven d'acord en el contingut de l'inconscient. Per a Sigmund Freud era un producte de la història personal de l'individu. Per a Carl Gustav Jung, l'inconscient era un gruix de records latents del nostre passat cultural, de la nostra memòria social, de la història completa de l'*Homo sapiens* i, fins i tot, de la memòria prehumana. L'estructura de l'inconscient està formada pel que Jung en deia "idees innates" (1965). La intuïció —continua Jung— és participació per mitjà de processos inconscients. Per tant, el propòsit del tractament és restaurar l'equilibri i promoure la unitat mitjançant la comprensió dels factors implicats.

L'inconscient de Freud, ara

Els conceptes actuals han substituït el conscient per la memòria i l'inconscient per l'oblit. Entre el 1950 i el 1995, els neurocirurgians van demostrar una sèrie de fets amb l'estimulació elèctrica de diverses zones del cervell, en el curs d'operacions que el deixaven al descobert. El primer d'aquests autors va ser Wilder Graves Penfield (1891-1976). Això va permetre dir que la memòria, en el sistema nerviós central, estava distribuïda i localitzada a la vegada, és a dir, que no existia un sol indret en el qual les neurones estiguessin establertes globalment: diverses estructures del sistema nerviós central podien participar en la representació d'un esdeveniment mnèsic (*mneso*, 'recordar') concret.

La neuroanatomia de la memòria s'exposa generalment dividida en dues parts:

1) Neuroanatomia de la memòria a curt termini, localitzada a l'escorça prefrontal dorsolateral.

2) Neuroanatomia de la memòria a llarg termini, que es divideix en memòria explícita (lòbul temporal medial) i memòria implícita (estructures cerebrals no límbiques).

També s'ha avançat en el coneixement de la *neurobiologia de la memòria*: la presència de la memòria és un cas especial d'un fenomen més general que es coneix amb el terme *plasticitat neuronal*. És un procés que intervé en la distribució estructural i funcional de dextrines, axons o sinapsis fins que s'assoleixen noves experiències.

La gènesi de l'oblit és encara una qüestió oberta en teories varies, com a esvaniment motivat o sense motiu (un dels pilars fonamentals de la psicoanàlisi), com a influències desagradables (Freud), com a estrès, com a pèrdua d'atenció o com a excés d'informació. Tot això pot interferir en el funcionament de les estructures cerebrals implicades i menar a l'oblit o esborrament d'una informació determinada.

De vegades, quan jo he hagut de menester de comprar una pintura *acrílica*, però no he pogut recordar aquesta paraula, aleshores he pensat en la paraula *acre*, que sí que recordo sempre, i d'aquí he pogut passar fàcilment a *acrílica*. Per a recordar altres paraules, he fet servir una guia semblant. D'aquesta maniobra, que ofereixo com a homeatge modestíssim a tota la feina que he descrit en aquest article, jo en dic "memorialín".

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Freud S. Obras completas. Vol. XII. Sobre un caso de paranoia descrito autobiográficamente: Trabajos sobre técnica psicoanalítica y otras obras. Madrid: Amorrortu; 2006.
2. Freud S. Obras completas. Vol. XIV. Contribución a la historia del movimiento psicoanalítico: Trabajos sobre metapsicología y otras obras. Madrid: Amorrortu; 2013.
3. Hales RE, Yudofsky SC. Sinopsis de psiquiatría clínica. Barcelona: Masson; 2000.
4. Hales RE, Yudofsky SC, Talbott JA. Tratado de psiquiatría. Barcelona: Ancora; 1999.
5. Vallejo Riuloba J, dir. Introducción a la psicopatología y la psiquiatría. Barcelona: Elsevier Masson; 2001.